Archive of SID

ارزیابی راهبردی نظام‌های ارزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی (الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی)[1]

نویسندگان: مجید فشاری[2]، اصغر ابوالحسنی هستیانی[3]، محسن رضایی میرقائد[4]

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۲۲ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۳/۷

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست‌ویکم، شماره ۸۳، تابستان۱۳۹۸

چکیده

با توجه به هزینه‌های سنگینی که بحران‌های ارزی بر اقتصاد کشور تحمیل می‌کنند، طراحی یک نظام ارزی بر اساس شاخص‌های اقتصاد مقاومتی، لازم است در دستور کار سیاست‌گذاران اقتصادی کشور قرار گیرد. در این راستا این پژوهش با هدف ارائه سیاست‌های ارزی متناسب با اهداف و آرمانهای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، انجام‌شده است. به‌منظور دستیابی به این هدف، از الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی استفاده‌شده است. در این الگو، کارگزاران اقتصادی شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت–مقام پولی و بخش خارجی اقتصاد می‌باشند که نتایج تحت سه سناریوی نظام ارزی تثبیت‌شده، شناور مستقل یا آزاد و شناور مدیریت‌شده با استفاده از پلتفرم داینار تحت نرم‌افزار متلب بررسی‌شده است. یافته‌های تجربی این تحقیق نشان می‌دهد اگر میزان ارجحیت مصرف کالاهای داخلی کاهش یابد، با بروز تکانه مثبت درآمد نفتی و ورود ارز حاصل از آن به داخل به دلیل وجود تقاضای زیاد واردات و ترجیحات مصرف‌کننده به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز به میزان کمتری کاهش می‌یابد و این امر از شدت افزایش واردات خواهد کاست. از سوی دیگر به دلیل افزایش سهم واردات در محاسبه تورم و مصرف و ارزان‌تر شدن واردات به دنبال کاهش نرخ ارز با ورود تکانه درآمد نفتی (حتی با وجود کاهش کمتر نرخ ارز و افزایش کمتر واردات نسبت به حالت ارجحیت بالاتر مصرف کالای داخلی) میزان افزایش مصرف و کاهش تورم شدت بیشتری خواهد یافت. همچنین در صورت ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی و وجود رژیم نرخ ارز شناور مستقل، مصرف و تورم نوسان کمتری خواهند داشت؛ بنابراین اگر مردم مطابق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به مصرف تولیدات داخلی تمایل بیشتری نشان دهند، رژیم ارزی شناور که در آن امکان نوسان نرخ ارز بیشتر است برای اقتصاد ایران در مقایسه با نظام ارزی ثابت و شناور مدیریت‌شده مناسب‌تر است.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، نظام‌های ارزی، ایران، الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی.

---

۱. این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام بوده که تحت نظارت آقای دکتر اصغر ابوالحسنی هستیانی انجام شده است.

۲. دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) m.feshari@khu.ac.ir

۳. دانشیار اقتصاد دانشگاه پیام نور، تهران، ایران abolhasani2003@yahoo.com

۴. دانشیار اقتصاد دانشگاه جامع امام حسین (ع) p.mohsenrezaei@gmail.com

www.SID.ir

Archive of SID

۱-مقدمه و بیان مسئله

اقتصاد ایران به‌عنوان یک اقتصاد درحال‌توسعه و نفتی، همانند سایر کشورها نیازمند انتخاب نظام ارزی مناسب در راستای دستیابی به اهداف اقتصادی خود می‌باشد. مشخصه‌هایی نظیر تنوع اندک در تولید، تجارت، بازارهای مالی ضعیف و توسعه‌نیافته و سایر مشخصه‌های دیگر اقتصاد نفتی ایران، ایجاب می‌کند، انتخاب نظام ارزی کشور متناسب با مشخصه‌های مذکور باشد. امروزه در مقابل فشار کشورهای بیگانه و تحریم اقتصادی دیگر جوامع، تقویت و حمایت از بنیان‌های اقتصادی کشور تحت عنوان اقتصاد مقاومتی مطرح می‌گردد.

ازآنجایی‌که تأمین بخش قابل‌توجهی از منابع بودجه سالانه کشور از طریق فروش نفت و تبدیل درآمدهای ارزی به ریالی انجام می‌شود و با توجه به حجم واردات و صادارت در کشور از یک‌سو و وابستگی صنایع به ارز در خریدوفروش محصول و تأثیر نرخ ارز بر حجم نقدینگی از سوی دیگر، بانک مرکزی وظیفه خطیری در مدیریت این بازار بر عهده دارد. به نظر می‌رسد وظیفه اصلی بانک مرکزی در این زمینه، تثبیت نرخ واقعی ارز با در نظر گرفتن تفاوت تورم داخلی و خارجی باشد. این مسئله سبب می‌شود نرخ ارز اسمی به‌صورت تدریجی و در طول زمان تعدیل‌شده و با شوک تغییرات (که به‌شدت آسیب‌زاست) مواجه نشود.

بدون شک وجود ثبات در بازار ارز، از منظر اقتصاد مقاومتی پدیده‌ای مثبت به‌حساب آمده و با کاهش ریسک سرمایه‌گذاری، زمینه رشد اقتصادی را فراهم می‌کند. البته ثبات بازار ارز به معنی تثبیت نرخ اسمی ارز نبوده و بلکه به معنای تغییرات تدریجی نرخ ارز متناسب با تفاوت تورم داخلی و خارجی است. اقتصاد ایران همواره با نوسانات مختلف در عرصه‌های اقتصادی (گسترش تحریم‌ها در بخش‌های مالی و بانکی و تحریم مبادلات اقتصادی کشور با سایر کشورهای جهان)، سیاسی (سیاست‌های دوگانه آمریکا در قبال برجام و تعامل با ایران)، نظامی (تهدیدات نظامی علیه ایران و اوضاع نابسامان منطقه) و غیره، روبرو بوده است. بدون شک این عوامل همگی در ایجاد شوک‌های اقتصادی در بازارهای گوناگون مؤثر می‌باشند.

اگرچه بر اساس تحقیقات انجام‌شده، بانک‌ها از نوسانات نرخ ارز کمتر دچار آسیب می‌شوند، اما در این چارچوب وظیفه مقام پولی حمایت از فعالیت‌های بخش‌های مولد اقتصادی در قالب تثبیت نرخ واقعی ارز و در پی آن ایجاد انضباط پولی است تا اقتصاد کشور در مسیری باثبات و پایدار قرار گیرد. حرکت در چنین مسیری، ضمن کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در اقتصاد، فضای لازم

www.SID.ir

Archive of SID

برای برنامه‌ریزی صحیح و بر اساس شاخص‌های کلان اقتصادی را فراهم می‌کند.

بر این اساس رصد نمودن وضعیت موجود بخش ارزی کشور و ارزیابی میزان همسو و سازگار بودن شاخص‌های مربوط به سیاست‌های کلی ارزی با بندهای سیاست مقاومتی می‌تواند، سیاست‌گذار را از شرایط حاکم بر اقتصاد کشور آگاه ساخته و از بروز بسیاری از آسیب‌ها و صدمات وارده به اقتصاد کشور جلوگیری نماید. ازاین‌رو، مسئله یا چالش اصلی فراروی این مطالعه بررسی و مطالعه نظام‌های ارزی اتخاذشده متناسب با راهبردهای اقتصاد مقاومتی و ارائه پیشنهادهای سیاست‌گذاری برای کاهش بی‌ثباتی نرخ ارز و ارتقای وضعیت مبادلات ارزی در چارچوب بندهای ابلاغی اقتصاد مقاومتی است. در ادامه مقاله به‌صورت زیر سازمان‌دهی شده است:

در بخش دوم به ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق پرداخته‌شده و در قسمت سوم روش‌شناسی تحقیق موردبررسی قرار می‌گیرد. بخش چهارم دربرگیرنده یافته‌های تجربی در خصوص برآورد مدل بوده و قسمت پایانی به بحث، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادهای سیاستی مقاله اختصاص‌یافته است.

۲–ادبیات موضوع و پیشینه

در این بخش ابتدا به مبانی نظری تحقیق پرداخته‌شده و در بخش دوم به مهم‌ترین مطالعات تجربی انجام‌شده در خارج و داخل کشور اشاره می‌شود.

۲–۱– سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در ابلاغیه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری به سران سه قوه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت بیان‌شده است:

ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخایر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه‌تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام‌عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وامی‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فن‌آوری، عدالت بنیان، درون‌زا

www.SID.ir

Archive of SID

و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد. اکنون با مداقه لازم و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، خصوصاً سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین‌شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به‌سوی این اهداف عالی است، ابلاغ می‌گردد. لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم جهانیان رخ نماید.

لذا ملاحظه می‌شود که با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ گردیده است که بندهای مرتبط با نظام‌های ارزی به‌صورت ذیل می‌باشد (منبع: سیاست‌های کلی اقتصادی مقاومتی ابلاغ‌شده توسط مقام معظم رهبری ۲۹بهمن۱۳۹۲):

۱. شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی
۲. ایجاد مرکز کنترل نظارت اعتباری (مکنا)
۳. انتظام بخشی بازار پول با ساماندهی مؤسسات غیرمجاز
۴. یکسان‌سازی نرخ ارز
۵. اصلاح نظام بانکی و پولی.

۲-۲- نظام ارزی و اقتصاد مقاومتی

هرگونه اقدام و تلاش دشمن با هدف اثرگذاری برای تضعیف اقتصاد کشور یا ایجاد فشار اقتصادی بر مردم، تهدید اقتصادی نام دارد. این تهدیدها می‌توانند با به‌کارگیری ابزارهای اقتصادی نظیر تحریم یا ابزارهای غیراقتصادی مانند عملیات روانی و غیره صورت گیرند.

تحریم‌های ارزی باعث می‌شود که فاصله و شکاف بخش اسمی از واقعی بیشتر شود؛ زیرا زمانی که مبادلات ارزی در موعد قرارداد خود مبادله نشوند، باید از طریق سازوکارهایی غیر از سوئیفت یا ارزهای دیگر مبادله شوند که احتمال بروز فساد و نیز

www.SID.ir

Archive of SID

تأخیر در انجام مبادلات و گران‌تر شدن مبادلات وجود دارد. حال اگر نظام پولی یک کشور نیز متأثر از نظام ذخیره جزیی و وابسته به خلق اعتبار باشد، تأخیر در انجام مبادلات و کند شدن روند بخش واقعی، تقاضا برای اعتبار را کاهش می‌دهد، یا احتمال بروز پدیده اطلاعات نامتقارن در دریافت تسهیلات افزایش می‌یابد.

بررسی تحریم‌ها و تهدیدهای غرب علیه اقتصاد ایران نشان می‌دهد کانال اثرگذاری بر نظام ارزی را می‌توان در دو مورد خلاصه کرد. مورد اول کاهش دفعی درآمدهای ارزی کشور از طریق ایجاد محدودیت در صادرات نفت و مورد دوم محدودسازی دسترسی ایران به منابع موجود از طریق تحریم کانال‌های پرداخت است. به‌عبارت‌دیگر با توجه به اینکه دشمنان می‌دانستند به هراندازه هم که صادرات محصولات ایران در خارج از کشور را محدود کنند، باز هم کشورهایی هستند که این محصولات ازجمله نفت را خریداری کنند، کانال دوم اثرگذاری یعنی اعمال محدودیت در جابه‌جایی و خدمات پرداخت از کانال‌های رسمی را نیز به تحریم‌ها اضافه کردند که عملاً این اقدام موجب شد منابع ایران در خارج از کشور از دسترس خارج و کمبود منابع ارزی محسوس‌تر شود؛ بنابراین یک نظام ارزی زمانی در مقابل تهدیدهای خارجی مقاوم عمل می‌کند که برای هر دو مسئله یادشده راهکار داشته باشد (کیائی، ۱۳۹۴، ص ۳۴).

بنابراین ضرورت دارد تا یک نظام پولی و ارزی مقاوم بنیان در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی برای مقابله با تهدیدات اقتصادی طراحی شود. دو بند از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با بخش‌های پولی و ارزی است:

بند ۹ از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی شامل «اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی «است. بر اساس این بند بر اساس این بند، سیاست‌های پولی و ارزی باید ابتدا پاسخگوی نیازهای اقتصاد ملی در پیوند با بخش واقعی باشند؛ سپس موجب ثبات در اقتصاد ملی شوند؛ بنابراین، بر اساس اهداف مذکور، اصلاح و تقویت نظام مالی صرفاً منحصر به نظام بانکی نمی‌شود، بلکه گسترش روش‌های تأمین مالی و بازارهای سرمایه و دارایی داخل و چگونگی پیوند با بازارهای بین‌الملل مالی را نیز می‌تواند دربر داشته باشد.

بند ۱۹ از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر«شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری و ارزی » تأکید دارد. این راهبرد از طریق شفاف‌سازی روش‌های تصمیم‌گیری در بازارهای پولی و ارزی قابل‌اعمال است. درواقع ادبیات قاعده‌گذاری در سیاست‌گذاری پولی و ارزی ظرفیت شفاف‌سازی و افزایش اعتماد به مقام پولی را دارد. جمع‌بندی آنکه

www.SID.ir

Archive of SID

در یک نظام پولی و ارزی مقاوم بنیان، بانک صرفاً تأمین‌کننده منابع مالی نیست و سازوکار خلق پول نیازمند طراحی قاعده سازگار با محیط اقتصادی و عوامل تأثیرگذار بر تهدیدهای اقتصادی در کشور است. بر این اساس اقتصاد ایران نیازمند پولی و ارزی مقاوم بنیان است تا بتواند در راستای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی حرکت کند.

۲-۳- پیشینه تحقیق

در زمینه ارتباط بین نظام‌های ارزی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مطالعات محدودی در داخل کشور صورت گرفته که در جدول زیر به مهم‌ترین این مطالعات پرداخته می‌شود:

جدول ۱- خلاصه پیشینه تحقیق

نویسندگان (سال) -روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
سیف و خوش‌کلام خسروشاهی (۱۳۹۲)- خودرگرسیون برداری	بررسی ارتباط بین نرخ ارز با صادرات، واردات و تولید	نتایج تخمین مدل نشان داد که به‌کارگیری سیاست‌های اقتصادی به قصد متنوع‌سازی صادرات کالا و خدمات، اصلاح ساختارهای نهادی و فنی و تکنولوژیکی کشور و در نهایت نظام ارزی شناور مدیریت‌شده به‌عنوان نظام ارزی مطلوب برای اقتصاد ایران محسوب می‌شود. دلیل آن مربوط به مزایای نظام ارزی شناور و امکان مدیریت نرخ ارز در مواقع ضروری می‌باشد.
دانش جعفری و کریمی (۱۳۹۳)- تحلیلی- توصیفی	یافتن راه‌حلی بلندمدت جهت کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی در برنامه ششم توسعه با استفاده از راهبردهای اقتصاد مقاومتی	نتایج بیانگر این است که استفاده از نفت در بخش‌های حمل‌ونقل، صنعت به‌ویژه پتروشیمی، مصارف خانگی، تجاری و کشاورزی و تولید برق به‌جای فروش نفت خام می‌تواند راهگشای مشکل باشد
ابوالحسنی و بهاروندی (۱۳۹۲)- اوراق دوسویه ارزی	تعیین اوراق دوسویه ارزی، رویه‌ای برای معاملات ارزی	یافته‌های مطالعه حاکی از آن است که اوراق دوسویه ابزاری مناسب برای پوشش ریسک‌های ارزی در اقتصاد کشور و نظام بانکی ایران محسوب می‌شود.
کازرونی و همکاران (۱۳۹۲)- مدل‌های دوره‌ای	ارزیابی احتمال بقا و ریسک نظام‌های ارزی در اقتصادهای با نظام پولی لنگرگاه ارزی و هدف‌گذاری تورمی	یافته‌های تجربی تحقیق مبین این است که نظام ارزی شناور در مقایسه با نظام ارزی تثبیت‌شده در هر دو گروه از کشورهای موردمطالعه ریسک کمتر و احتمال بقای بیشتری دارد.

www.SID.ir

Archive of SID

نویسندگان (سال) -روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
صلوی‌تبار و جلالی نائینی (۱۳۹۳)- الگوی تعادل‌عمومی پویای تصادفی	کارایی نظام‌های مختلف ارزی بر اساس کاهش زیان بانک مرکزی	نتایج نشان می‌دهد قاعده بهینه پولی تحت نظام ارزی شناور مدیریت‌شده عملکرد بهتری (زیان کمتر) نسبت به قواعد بهینه پولی تحت نظام‌های ارزی دیگر دارد.
کیائی (۱۳۹)- الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی	تبیین ویژگی‌های ساختار نظام ارزی مقاوم در برابر تهدیدهای اقتصادی	نتایج نشان‌دهنده این است که ساختار اقتصاد ایران در سال‌های منتهی به تحریم وضعیت مساعدی نداشت و به نظر می‌رسد این ساختار نامناسب اقتصادی به کمک بحران ارزی آمد و اثر آن را در اقتصاد تشدید کرد. برای مثال رشد بیش‌ازاندازه حجم نقدینگی و افزایش شدید سطح عمومی قیمت‌ها که اثر آن در نرخ ارز تخلیه نشده بود، عامل اصلی کاهش شدید ارزش پول ملی پس از شروع بحران بود.
محمود زاده و صادقی (۱۳۹۶)- الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی	انتخاب نظام ارزی بهینه برای اقتصاد ایران	نتایج برآورد مدل بیانگر این است که تأثیر شوک‌های داخلی و خارجی بر متغیرهای اقتصاد کلان به‌طور معنی‌داری به کانال‌های قواعد پولی بستگی دارد، به‌طوری‌که هر یک از شوک‌ها تحت قاعده سیاستی تیلور با هدف نرخ ارز منجر به نوسانات بیشتر سرمایه‌گذاری و تولید کل در هر دو بخش قابل تجارت و غیرقابل تجارت خواهد شد.
گالا (۲۰۰۵)- همجمعی	بررسی تطبیقی سیاست‌های ارزی در کشورهای آمریکای لاتین و آسیا	نتایج مبین این است که کشورهای آمریکای لاتین دارای نظام و ساختار ارزی باثبات‌تری در مقایسه با کشورهای آسیایی می‌باشند
ژانگ و ژانگ (۲۰۱۱)- همجمعی	بررسی نظام ارزی جدید برای کشور چین طی سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۹	ساماندهی سبد ارزی با تنوعی از ارزها امکان‌پذیر بوده و این پتانسیل در مورد کشور چین وجود دارد که علیرغم به‌کارگیری تنوع ارزی با هیچ‌گونه تأثیرپذیری در مورد موقعیت دلار مواجه نشود
اوچن (۲۰۱۳)-داده‌های تابلویی	به ارزیابی معتبر بودن نظام‌های ارزی در دو گروه از کشورهای با نظام ارزی ثابت و شناور آزاد طی دوره زمانی ۱۹۹۰-۲۰۰۸	نتایج تخمین مدل نشان داد که در کشورها با درجه پایین باز بودن اقتصادی، نظام ارزی ثابت بهینه است و در کشورهایی که سیاست هدف‌گذاری تورمی را تجربه کردند، نظام ارزی شناور آزاد به‌عنوان نظام ارزی بهینه است.
هسینگ (۲۰۱۳)- همجمعی	بررسی تأثیر سیاست‌های ارزی بر نرخ تورم و رشد اقتصادی در کشور نروژ طی سال‌های ۲۰۱۰-۱۹۸۰	نتایج تجربی برآورد مدل حاکی از آن است که با اتخاذ نظام ارزی شناور و ادغام بازارهای مالی نرخ تورم کاهش و رشد اقتصادی در این کشور افزایش می‌یابد.

www.SID.ir

Archive of SID

نویسندگان (سال) -روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
اخوسوهی و اوقبونمن (۲۰۱۴)-	بررسی عوامل مؤثر بر نظام ارزی بهینه کشور نیجریه	نتایج برآورد رابطه همجمعی بیانگر این بوده که نرخ بهره عامل مؤثر بر هر دو نظام ارزی تثبیت‌شده و شناور در این کشور محسوب می‌شود.
داویس و فوجیوار (۲۰۱۵) -	به بررسی اعتبار و شناورسازی نرخ‌ارزبرای‌دوگروه‌کشورهای درحال‌توسعه و توسعه‌یافته طی‌دوره‌زمانی ۲۰۱۰-۱۹۹۸	یافته‌های تجربی مدل مبین این بوده که برای یک اقتصاد نسبتاً بسته، هدف‌گذاری تورم منجر به رفاه اجتماعی بالاتر می‌شود، اما برای یک اقتصاد خیلی باز و دارای تجارت زیاد، هدف‌گذاری نرخ ارز مناسب‌تر است. همچنین در کشورهایی که بانک مرکزی اعتبار کمتری دارد، تمایل به نرخ ارز میخکوب بیشتر است.
پولودو و ساناسی (۲۰۱۶)-	بررسی تأثیر بی‌ثباتی نرخ ارزبر حجم تجارت کشور آفریقای جنوبی طی سال‌های ۲۰۱۲-۱۹۹۵	نتایج تخمین مدل بیانگر تأثیرگذاری منفی و معنی‌دار بی‌ثباتی نرخ ارزبر حجم تجارت این کشور می‌باشد.
دورتی و ایفوما (۲۰۱۸)-	بررسی تأثیر نظام ارزی شناور بر رشد و توسعه اقتصادی کشور ترکیه طی سال‌های ۲۰۱۴-۱۹۹۰	نتایج تخمین مدل نشان داد که اتخاذ نظام ارزی شناور تأثیر مثبت و معنی‌دار بر رشد اقتصادی این کشور داشته و لازم است برای اتخاذ نظام ارزی شناور نرخ تورم و نرخ بهره کنترل شوند

با توجه به اهمیت ارجحیت مصرف کالاهای داخلی در مقاوم نمودن اقتصاد این مسئله در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز موردتوجه قرارگرفته است؛ در بند ۸ این ابلاغیه «مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید» مورد تأکید قرارگرفته است. این بند به مجموعهٔ تولید و مصرف نظر دارد و خواهان آن است که:

۱) مصرف مدیریت شود تا اسراف در کار نباشد و راهنمای جلوگیری از اتلاف مصرف نیز خواسته‌های سیاست‌های کلی الگوی مصرف است.

۲) مصرف کالای داخلی ترویج داده شود تا آن‌که کشور وابستگی کمتری به واردات داشته باشد ولی لازم است

۳) کیفیت تولید داخلی ارتقاء بیابد تا بهبود کیفیت عامل تشویق عموم به مصرف تولیدات داخلی باشد

۴) رقابت‌پذیری تولید داخلی با واردات افزایش یابد تا آن‌که محصولات ساخت داخل در جریان رقابت بتوانند به‌صورت اقتصادی جایگزین محصولات وارداتی شوند.

www.SID.ir

Archive of SID

در این راستا تحلیل اثر شوک‌های اقتصادی در شرایط مختلف ارجحیت مصرف کالاهای داخلی در این مطالعه مدنظر قرار گرفته است که از نوآوری‌های این پژوهش است.

در ادامه اثر شوک فن‌آوری در نظام‌های مختلف ارزی تحلیل‌شده است که از نوآوری‌های دیگر این مطالعه محسوب می‌شود.

از سوی دیگر در سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی، بند ۸ تأکید بر اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی و بندهای ۱۰، ۱۵ و ۱۸ تأکید بر صادرات کالا و خدمات دارد. علاوه بر این با توجه به تعاریف اقتصاد مقاومتی، اقتصاد زمانی مقاوم است که متغیرهای کلان، از قبیل، مصرف، سرمایه‌گذاری، صادرات و قیمت‌ها در برابر شوک‌های خارجی (مانند تحریم‌ها) کمترین نوسان را داشته باشند؛ بنابراین نظام ارزی در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که در برابر شوک‌های خارجی تاب‌آوری بیشتری داشته باشد و کمترین نوسان را متوجه اقتصاد کند. در همین راستا در این مطالعه سه رژیم ارزی متفاوت را در سه سناریوی جداگانه در نظر گرفته و بررسی‌شده تا مشخص شود چه نظام ارزی با اهداف اقتصاد مقاومتی، سازگارتر است؛ که باز هم از نوآوری‌های پژوهش حاضر است. همچنین به‌طور مشخص وجه تمایز و نوآوری این مطالعه با پژوهش صورت گرفته همانند صلوی تبار (۱۳۹۳) این است که در این مطالعه اثر شوک‌های مختلف در نظام‌های مختلف ارزی با هم مقایسه شده تا نظام ارزی مطلوب تعیین شود. علاوه بر این، در این پژوهش بر بحث ارجحیت مصرف کالاهای داخلی نیز تأکید شده است.

۳- روش‌شناسی تحقیق

در این بخش به‌منظور بررسی سیاست‌ها و نظام‌های ارزی در چارچوب اقتصاد مقاومتی از الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی استفاده‌شده است. برای این منظور برخی از متغیرها با استفاده از اطلاعات سری‌های زمانی محاسبه‌شده و برای بعضی دیگر از متغیرها بر اساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق پارامترها کالیبره و شبیه‌سازی‌شده است.[۱] الگوی تجربی ارائه‌شده در این پژوهش شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت – مقام پولی و بخش خارجی اقتصاد می‌باشد.

مدل ارائه‌شده در این پژوهش شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت – مقام پولی و بخش خارجی اقتصاد می‌باشد. به‌منظور تصریح تابع رفتاری بخش خانوار و بنگاه از مطالعات آدلفسون و همکاران (۲۰۰۷) و گلین و کلیکو (۲۰۰۹) بهره برده شده است. به‌منظور مطابقت مدل با شرایط اقتصاد ایران و درنظرگرفتن نظام‌های مختلف ارزی از مطالعه

۱. جزئیات محاسبات و شبیه‌سازی متغیرها در جداول (۱) و (۲) ارائه شده است.

www.SID.ir

Archive of SID

صورت گرفته توسط توکلیان و افضلی ابرقویی (۱۳۹۵) و جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳) استفاده‌شده است. بررسی تأثیر ارجحیت مصرف کالاهای داخلی نیز به تبعیت از مطالعه اکبری و همکاران (۱۳۹۶) انجام‌شده است.

در مدل‌های DSGE برای تحلیل تجربی از دو روش تخمین و کالیبراسیون توسط نویسندگان مختلف مورداستفاده قرارگرفته است. تصمیم‌گیری درباره تخمین یا کالیبره کردن مدل، به هدف محقق و دیدگاه فکری وی و همچنین ویژگی‌های محاسباتی مدل بستگی دارد. برخی اقتصاددانان معتقدند که هدف مدل توضیح واقعیت‌های اقتصادی که از ساختار پیچیده‌ای تبعیت می‌کند نیست، بلکه تنها به دست آوردن بینشی در مورد برخی جنبه‌های خاص و همچنین انجام آزمایشات کمی است؛ بنابراین، از روش کالیبراسیون استفاده می‌کنند. روش کالیبراسیون (مقداردهی)، روشی معمول و مورداستفاده در مطالعات اقتصادی مبتنی بر الگوهای تعادل عمومی محاسبه‌پذیر[1] و تعادل عمومی پویای تصادفی است. مقداردهی مدل عبارت است از تعیین مقادیر پارامترهای معادلات؛ به‌نحوی که بتوان با استفاده از مدل مقداردهی‌شده مقادیر متغیرهای درون‌زا را بازتولید کرد. این روش، یک راهبرد به‌منظور یافتن مقادیر عددی[2] برای ضرایب یک دنیای اقتصادی ساختگی است که استفاده از آن در چند دهه اخیر بسیار گسترش‌یافته است (برزوزا و دیگران، ۲۰۱۳، کوزی، ۲۰۱۲، هوور، ۱۹۹۵). مقداردهی را این‌گونه تعریف می‌کند: «یک الگو زمانی مقداردهی‌شده است که ضرایب آن از سایر مطالعات تجربی یا مطالعات اقتصادسنجی (حتی غیرمرتبط) و یا به‌طور کل توسط محقق به نحوی انتخاب شوند که الگو توانایی بازسازی برخی از ویژگی‌های دنیای واقعی را داشته باشد». همچنین کنوا (۱۹۹۴) بیان می‌کند که روش مقداردهی یک روش اقتصادسنجی است که در آن، ضرایب بجای استفاده از معیارهای آماری، با معیارهای اقتصادی تخمین زده می‌شوند. در این رساله، از مجموعه معادلات لگاریتمی خطی شده در فرآیند مقداردهی و شبیه‌سازی استفاده خواهد شد.

در یک تعریف کلی، مقداردهی شامل مجموعه‌ای از مراحل، به‌منظور یافتن جواب‌های کمّی برای سؤال‌های به خصوصی در اقتصاد است کنوا (۲۰۰۷). بیان می‌کند که روش مقداردهی به دلایل گوناگونی می‌تواند مورداستفاده قرار گیرد. ازجمله:[3]

- در کشورهای تازه استقلال‌یافته که به مقدار کافی داده در دسترس محقق نیست.
- داده‌ها از تواتر زمانی کافی برای تخمین‌های معقول برخوردار نباشد.

1. Computational General Equilibrium (CGE)
2. Numerical Value
۳. برای مطالعه بیشتر در زمینه روش مقداردهی رجوع شود به: گونگ و سملر (۲۰۰۵).

www.SID.ir

Archive of SID

- امکان تورش تصریح در الگو وجود داشته باشد.

نکته دیگر این که این روش یک روش معمول در حل سیستم معادلات تعادل عمومی پویای تصادفی است. برای مثال در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: امین‌پور مقدم و همکاران (۱۳۹۷)؛ صلوی تبار و جلالی نائینی (۱۳۹۳)؛ جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳).

در این پژوهش، از مجموعه معادلات لگاریتمی خطی شده در فرآیند مقداردهی و شبیه‌سازی استفاده خواهد شد. پارامترهای سیستم معادلات را درمجموع می‌توان به موارد زیر دسته‌بندی کرد: دستهٔ اول نسبت‌هایی هستند که در اثر لگاریتم خطی‌شدن ظاهر شده‌اند، مثل مخارج مصرف به تولید داخلی، نسبت سرمایه‌گذاری به تولید داخلی و سایر موارد. این نسبت‌ها به‌صورت تقسیم مقدار باثبات دو متغیر در روابط تعادلی ظاهر شده‌اند؛ که با استفاده از میانگین نسبت سری زمانی داده‌های واقعی متغیرهای مربوطه بر اساس داده‌های اقتصاد ایران در طول دوره زمانی موردبررسی محاسبه‌شده‌اند (جدول ۱). دسته دوم پارامترهایی هستند که بر اساس مطالعات پیشین و محاسبات محقق کالیبره شده‌اند (جدول ۲). مقداردهی (کالیبراسیون) یک فرآیند گام‌به‌گام به‌منظور تعیین مقادیر عددی برای پارامترهای الگو می‌باشد[1]. مراحل انجام روش کالیبراسیون به شرح زیر است:

- طراحی الگوی تعادل عمومی مناسب بر اساس مبانی نظری اقتصاد
- استفاده از شکل تابعی الگوی اولیه و حل آن جهت تعیین مقادیر متغیرهای درو نزا
- برحسب متغیرهای برون‌زا و پارامترها.
- انتخاب هر پارامتر و سپس حل الگو و به دست آوردن متغیرهای درون‌زا بر اساس مقادیر مختلف که به آن پارامتر اختصاص می یابد.
- ارزیابی الگو بر اساس مقادیر مختلف پارامترها با داده‌های دنیای واقعی
- تعیین مقدار مناسب پارامتر براساس ارزیابی متغیرهای درون‌زای الگو با مقادیر واقعی آن‌ها

جدول ۱- نسبت‌های مقداردهی‌شده الگو براساس اطلاعات سری‌های زمانی بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

نسبت	عنوان متغیر	مقدار	دوره زمانی موردبررسی[1]
$\frac{\bar{c}}{\bar{y}_H}$	نسبت میانگین هزینه‌های مصرفی خصوصی[3] به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۴۹	۱۳۹۲-۱۳۹۶

1. Canova, "Methods for applied macroeconomic research"

۲. دلیل محدود شدن دوره زمانی به سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۲ این است که هدف این پژوهش ارزیابی راهبردی نظام‌های ارزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی برای دوره بعد از ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم‌رهبری است.

۳. هزینه‌های مصرفی خصوصی شامل هزینه‌های مصرفی خانوارهای کشور (به تفکیک شهری و روستایی) و هزینه‌های مصرفی مؤسسات غیر انتفاعی خصوصی در خدمت خانوارها است.

www.SID.ir

Archive of SID

نسبت	عنوان متغیر	مقدار	دوره زمانی موردبررسی
$\frac{\bar{i}}{\bar{y}_H}$	نسبت میانگین تشکیل سرمایه ثابت ناخالص[1] به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۱۹	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{g}}{\bar{y}_H}$	نسبت میانگین مخارج دولت[2] به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۴۱	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{x}}{\bar{y}_H}$	نسبت میانگین صادرات غیرنفتی[3] به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۰۹	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{m}}{\bar{y}_H}$	نسبت میانگین واردات به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۲۴	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{m}}{\bar{g}}$	نسبت میانگین حجم پول[4] به مخارج دولت	۰/۹۷	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{fr}}{\bar{m}}$	نسبت میانگین ذخایر خارجی[5] به پایه پولی	۰/۵۳	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\overline{oilr}}{\bar{fr}}$	نسبت میانگین درآمدهای نفتی به ذخایر خارجی بانک مرکزی	۰/۰۳۱	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\overline{xno}}{\bar{x}}$	نسبت میانگین صادرات غیرنفتی به کل صادرات	۰/۱۶	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\overline{xno}}{\bar{fr}}$	نسبت میانگین صادرات غیرنفتی به ذخایر خارجی بانک مرکزی	۰/۳	۱۳۹۲-۱۳۹۶

جدول ۲-ضرایب مقداردهی شده الگو برمبنای مطالعات تجربی

عنوان	مقدار	منبع
عکس کشش جانشینی بین دوره‌ای مصرف	۰/۹۳	پروین و همکاران (۱۳۹۳)
ضریب کار در تابع مطلوبیت	۰/۴۲۸۵	صیادی و همکاران (۱۳۹۵)
عکس کشش تقاضای پول	۲/۲۴	کمیجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
نرخ ترجیح زمانی مصرف‌کننده	۰/۹۶۴	کمیجانی و توکلیان (۱۳۹۱)

۱. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص عبارت است از هزینه خریداری (یا ارزش تولید به حساب خود) کالاهای سرمایه‌ای توسط بخش خصوصی، تولید کنندگان خدمات دولتی و تولید کنندگان خدمات خصوصی غیر انتفاعی در خدمت خانوارها منهای خالص فروش کالاهای سرمایه‌ای دست دوم و قراضه در طول یک دوره حسابداری مانند یک سال

۲. مخارج دولت شامل مخارج جاری و عمرانی می‌باشد.

۳. کل صادارات کالاها و خدمات به جزء صادرات بخش نفت و گاز می‌باشد.

۴. شامل اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.

۵. نسبت ذخایر ارزی بانک مرکزی به اسکناس و مسکوک در جریان و سپرده‌های بانکها و مؤسسات اعتباری نزد بانک مرکزی

www.SID.ir

Archive of SID

عنوان	مقدار	منبع
نرخ استهلاک	۰/۰۴۲	ابراهیمی (۱۳۸۹)
سهم کالاهای وارداتی در سبد مصرفی خانوار	۰/۱۷	محاسبات محقق
ضریب خودهمبستگی صادرات نفت	۰/۶۸	ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۵)
وزن کالاهای مصرفی وارداتی نسبت به کل مصرف	۰/۴۴	جعفری‌صمیمی‌وهمکاران(۱۳۹۳)
کشش جانشینی میان کالاهای مصرفی وارداتی و داخلی	۳/۴	جعفری‌صمیمی‌وهمکاران(۱۳۹۳)
وزن کالاهای سرمایه‌ای وارداتی نسبت به کل سرمایه‌گذاری	۰/۶۸	جعفری‌صمیمی‌وهمکاران(۱۳۹۳)
کشش جانشینی میان کالاهای سرمایه‌ای وارداتی و داخلی	۱/۳	جعفری‌صمیمی‌وهمکاران(۱۳۹۳)
کشش تولیدی عوامل تولید	۰/۴۲	ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۵)
میزان شاخص‌گذاری شاخص قیمت کالاهای وارداتی مصرفی	۰/۷۵	جعفری‌صمیمی‌وهمکاران(۱۳۹۳)
درصد بنگاه‌هایی واردکننده‌ای که قادر به تعدیل قیمت خود نیستند	۰/۲۲	جعفری‌صمیمی‌وهمکاران(۱۳۹۳)
ضریب اهمیت تورم در تابع عکس‌العمل سیاست پولی	-۰/۹۸	کمیجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
ضریب اهمیت تولید در تابع عکس‌العمل سیاست پولی	-۲/۹۶	کمیجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
سهم فروش مستقیم درآمدهای نفتی دولت به بانک مرکزی	۰/۴۶	کمیجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
ضریب خودهمبستگی تکانه نفتی	۰/۶۹	ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۵)
ضریب خودهمبستگی شوک فن‌آوری	۰/۵۶	محاسبات محقق
ضریب خودهمبستگی شوک نقدینگی	۰/۳۷	محاسبات محقق
ضریب اهیمت نرخ ارز در تابع عکس‌العمل سیاست پولی	۰/۰۲	توکلیان و ابرقویی (۱۳۹۵)

۴- یافته‌های تحقیق

در این بخش بر اساس معادلات لگاریتمی خطی شده الگو، شامل معادلات حاصل از بهینه‌یابی کارگزاران اقتصادی، شرایط تسویه بازار و شوک‌های مختلف، ضرایب معادلات لگاریتمی خطی شده با استفاده از نرم‌افزار متلب نسخه بتای ۲۰۱۸ تحت پلتفرم داینار و روش مقداردهی اندازه‌گیری می‌شود. در ادامه با توجه به توابع عکس‌العمل آنی رفتار متغیرهای مدل در برابر شوک نفتی تحت رژیم‌های مختلف ارزی و مقایسه آن با شواهد علمی حاکی از تأثیر این شوک‌ها بر متغیرهای موردنظر صورت می‌گیرد. در ادامه اثر شوک نفتی بر برخی متغیرهای کلان اقتصادی در شرایط ارجحیت مصرف کالاهای داخلی بررسی می‌شود.

www.SID.ir

Archive of SID

۴-۱- توابع عکس‌العمل آنی

جهت بررسی پویایی‌های متغیرهای الگوی موردبررسی نسبت به تکانه‌های مختلف، توابع واکنش آنی که بر اساس الگوی برآورد شده به دست می‌آیند از ابزارهای مهم تحلیل اقتصادی در مدل‌های تعادل عمومی پویای تصادفی هستند. این توابع رفتار پویای متغیرهای الگو در طول زمان، هنگام وارد شدن تکانه‌ای به‌اندازه یک انحراف معیار به هر متغیر را نشان می‌دهند. این روش یکی از معیارهای نیکویی برازش مدل ارائه‌شده است، به این صورت که میزان عکس‌العمل متغیرهای اقتصادی به شوک‌های وارد بر مدل به عملکرد واقعی آن‌ها مطابقت بیشتری داشته باشد بیانگر این است که مدل ارائه‌شده به نحو بهتری برازش شده است.

در سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی، بند ۸ تأکید بر اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی و بندهای ۱۰، ۱۵ و ۱۸ تأکید بر صادرات کالا و خدمات دارد. علاوه بر این با توجه به تعاریف اقتصاد مقاومتی، اقتصاد زمانی مقاوم است که متغیرهای کلان، از قبیل، مصرف، سرمایه‌گذاری، صادرات و قیمت‌ها در برابر شوک‌های خارجی (مانند تحریم‌ها) کمترین نوسان را داشته باشند؛ بنابراین نظام ارزی در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که در برابر شوک‌های خارجی تاب‌آوری بیشتری داشته باشد و کمترین نوسان را متوجه اقتصاد کند.

در همین راستا در این مطالعه سه رژیم ارزی متفاوت را در سه سناریوی جداگانه در نظر گرفته و بررسی می‌شود تا کدام نظام ارزی با اهداف اقتصاد مقاومتی، سازگارتر است.

۴-۲- تکانه نفتی

با وقوع شوک نفتی، درآمدهای نفتی افزایش می‌یابد. شوک نفتی می‌تواند ناشی از تغییر در صادرات نفت، تغییر در قیمت نفت یا تغییر در نرخ ارز باشد. درواقع درآمدهای نفتی از محل صادرات نفت در قیمت‌هایی که در بازارهای جهانی نفت تعیین می‌شود، به دست می‌آید این درآمد که معمولاً به دلار برای کشور حاصل می‌شود، بر اساس نرخ ارز بانک مرکزی به ریال تبدیل می‌شود و معادل ریالی آن در الگو لحاظ شده است. تمام درآمدهای حاصل از صادرات نفت در بسیاری از کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت به دولت اختصاص می‌یابد که ایران نیز ازجمله این کشورها است.

۴-۲-۱- اثر تکانه نفتی بر مصرف

وقوع تکانه نفتی در ابتدا موجب افزایش درآمدهای نفتی و مثبت شدن تراز پرداخت‌ها و افزایش خالص دارایی‌های بانک مرکزی و ذخایر ارزی می‌شود. عرضه ارز موجب کاهش نرخ ارز اسمی شده و به‌تدریج با تبدیل ارز به ریال ذخایر ارزی کاهش‌یافته و

www.SID.ir

Archive of SID

نرخ ارز و حجم پول روند افزایشی پیدا می‌کند. با افزایش درآمدهای نفتی ابتدا واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای تولید افزایش می‌یابد در دوره بعد کالاهای مصرفی وارداتی افزایش‌یافته که منجر به کاهش تقاضای داخلی می‌شود؛ بنابراین با بروز تکانه نفتی در ابتدا مصرف افزایش‌یافته و در ادامه با کاهش اثر درآمد نفتی، مصرف کاهش می‌یابد. مقایسه تأثیر شوک نفتی تحت رژیم‌های مختلف ارزی در شکل ۱ نشان می‌دهد که نوسانات مصرف در رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده نسبت به سایر رژیم‌ها کمتر است که با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی سازگاری بیشتری دارد.

شکل ۱- مقایسه اثر شوک نفتی بر مصرف در رژیم‌های مختلف ارزی

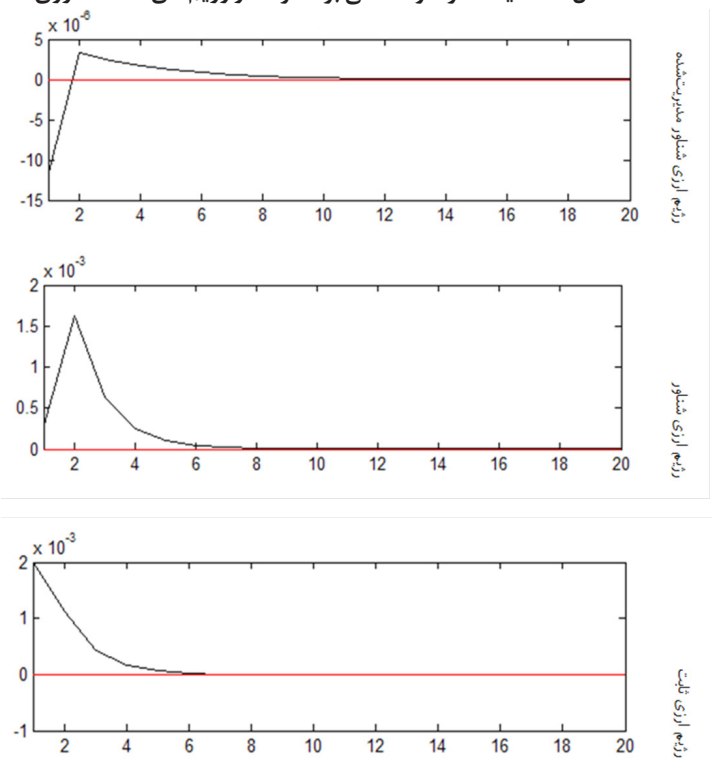

۴-۲-۲- اثر تکانه نفتی بر تورم

درآمدهای حاصل از صادرات نفت در ایران همانند بسیاری از کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت به دولت اختصاص می‌یابد دولت علاوه بر ذخیره منابع ارزی حاصل‌شده، از بخشی از درآمدهای نفتی به‌عنوان یکی از منابع تأمین بودجه استفاده می‌نماید. بدین ترتیب با وقوع شوک نفتی، مخارج دولت افزایش می‌یابد. مقداری که دولت از نفت هزینه می‌کند و معادل ریالی آن را از بانک مرکزی می‌گیرد، وارد دارایی‌های خارجی می‌شود. در این صورت خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی و در نهایت پایه پولی

www.SID.ir

Archive of SID

افزایش می‌یابد؛ بنابراین افزایش مخارج دولت باعث افزایش تقاضای اقتصاد و افزایش قیمت‌ها می‌شود. از سوی دیگر صادرات نیز به دلیل افزایش صادرات نفتی افزایش می‌یابد و لذا تراز حساب‌جاری در ابتدا مثبت می‌شود. دولت سعی در کنترل تورم با افزایش واردات دارد، لذا ابتدا تورم کاهش می‌یابد، لیکن به‌تدریج شوک نفتی و هزینه نمودن درآمدهای نفتی توسط دولت باعث افزایش ذخایر بانک مرکزی، افزایش پایه پولی و تشدید تورم در اقتصاد می‌شود. در نمودارهای شماره ۲ واکنش متغیر تورم در رژیم‌های مختلف ارزی نمایش داده‌شده است. همان‌گونه که با توجه به شکل ۲ ملاحظه می‌شود نوسانات تورم در اثر وقوع شوک نفتی در رژیم ارزی ثابت کمتر است به این دلیل که در رژیم ارزی ثابت در صورت وجود ذخایر ارزی، کنترل تورم بیشتر بوده و درنتیجه در اثر وقوع شوک نفتی زودتر به ثبات می‌رسد. البته قابل‌ذکر است که معمولاً در شرایط تحریم یکی از چالش‌های بزرگ بانک مرکزی محدودیت ذخایر ارزی است زیرا یکی از تحریم‌های وضع‌شده علیه کشور تحریم‌های بانکی است که سبب می‌شود نقل و انتقالات پول به کشور دچار مشکل شده و بنابراین ذخایر ارزی کشور دچار محدودیت شود؛ بنابراین درمجموع پایبندی به رژیم نرخ ارز ثابت بسیار دشوار خواهد بود.

شکل ۲- مقایسه اثر شوک نفتی بر تورم در رژیم‌های مختلف ارزی

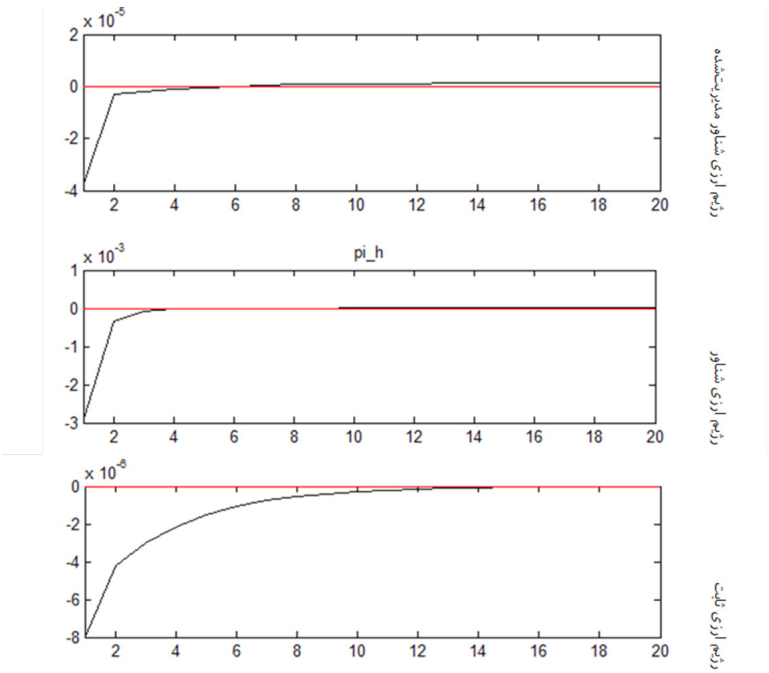

منبع: محاسبات محقق

www.SID.ir

Archive of SID

۴-۲-۳ -اثر تکانه نفتی بر نرخ ارز

در کشورهای واردکننده نفت، افزایش در قیمت‌های نفت به تضعیف تراز تجاری و درنتیجه کاهش ارزش پول ملی آن‌ها منجر می‌شود (فراتشر و همکاران ، ۲۰۱۴). برعکس، در کشورهای صادرکننده نفت، شوک نفتی مثبت ممکن است با افزایش قیمت کالاهای غیرقابل‌مبادله، به پدیده بیماری هلندی منجر شود و ارزش پول ملی آن‌ها را افزایش دهد و نرخ ارز اسمی کاهش می‌یابد. حال چنانچه رژیم ارزی شناور باشد، میزان تغییر نرخ ارز اسمی در بازار ارز مشخص می‌شود. همچنین نرخ ارز حقیقی نیز به دلیل افزایش تورم و کاهش نرخ ارز اسمی کاهش می‌یابد. در نهایت آنکه اقتصاد از وضعیت تعادلی پایدار خود با وقوع شوک نفتی دور شده است، در این شرایط در الگو فرض شده است که بانک مرکزی می‌تواند با استفاده از قاعده سیاستی مرتبط با نرخ بهره در رژیم ارزی شناور سعی در بازگرداندن اقتصاد به شرایط پایدار تعادلی نماید. برای مثال بانک مرکزی می‌تواند با افزایش نرخ سیاستی در اقتصاد سعی در جمع‌آوری حجم نقدینگی و کنترل تورم داشته باشد. بدین ترتیب با استفاده از قاعده سیاستی خود سعی در بازگرداندن اقتصاد به حالت تعادلی پایدار دارد.

حال اگر رژیم نرخ ارز ثابت حاکم باشد. شوک نفتی مطابق انتظار باعث افزایش مخارج دولت شده است و افزایش مخارج دولت به‌نوبه خود باعث افزایش تقاضای اقتصاد و افزایش قیمت‌ها می‌شود. افزایش قیمت‌های داخلی نیز نرخ ارز حقیقی را کاهش می‌دهد. شوک نفتی همچنین باعث افزایش ذخایر ارزی می‌شود و نرخ ارز کاهش می‌یابد. کاهش نرخ ارز باعث کاهش ارزش ریالی ذخایر ارزی می‌شود، در رژیم نرخ ارز ثابت برای بازگرداندن ارزش نرخ ارز به مقدار تعیین‌شده، بانک مرکزی از ابزار تغییر ذخایر ارزی استفاده می‌نماید؛ بنابراین با جمع‌آوری ذخایر ارزی از جامعه، سعی در افزایش نرخ ارز و بازگشتن آن به مقدار تعادلی پایدار را دارد. افزایش نرخ ارز سبب افزایش ارزش ریالی ذخایر ارزی می‌شود. در این روش مقامات پولی با حفظ ارزش نرخ ارز به میزان تعیین‌شده، سعی در کنترل تورم دارند. همچنین کنترل تورم بعضی از اقلام سبد مصرف‌کننده می‌تواند از طریق افزایش واردات انجام شود که منجر به کسری حساب‌جاری می‌گردد. در شکل ۳ واکنش نرخ ارز در رژیم‌های مختلف ارزی در مقابل شوک نفتی ارائه‌شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود نرخ ارز در رژیم نرخ ارز شناور مدیریت‌شده، کمترین نوسان را دارد.

www.SID.ir

Archive of SID

شکل ۳- مقایسه اثر شوک نفتی بر نرخ ارز در رژیم‌های مختلف ارزی

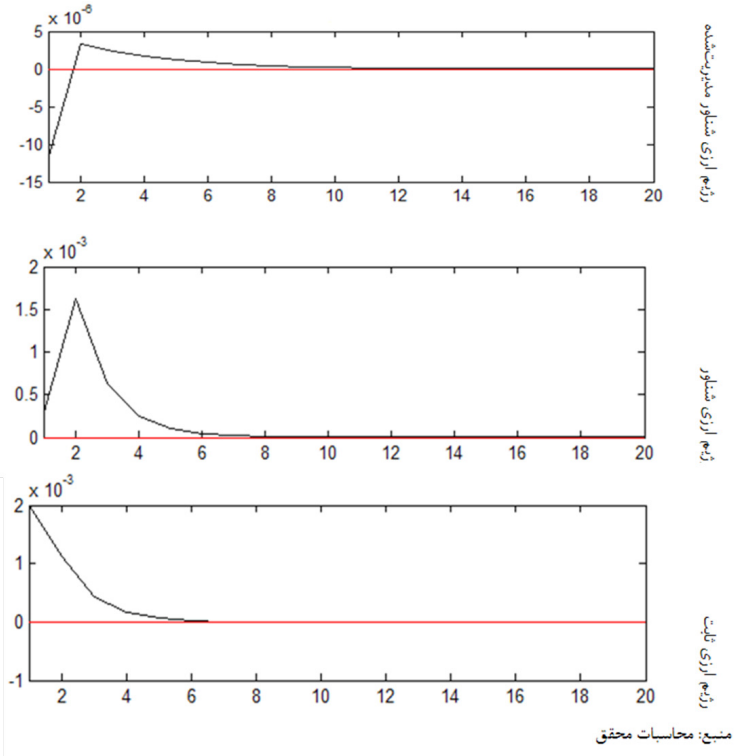

منبع: محاسبات محقق

۴-۳- بروز تکانه نفتی در حالت وجود ارجحیت مصرف کالاهای داخلی

با افزایش درآمد نفتی، میزان ارز واردشده به کشور افزایش‌یافته که این منجر به کاهش نرخ ارز خواهد شد. کاهش نرخ ارز موجب ارزان‌تر شدن واردات و به دنبال آن افزایش واردات می‌شود. اگر میزان ارجحیت مصرف کالاهای داخلی کاهش یابد، با بروز تکانه مثبت درآمد نفتی و ورود ارز حاصل از آن به داخل به دلیل وجود تقاضای زیاد واردات و ترجیحات مصرف‌کننده به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز به میزان کمتری کاهش می‌یابد و این امر از شدت افزایش واردات خواهد کاست. از سوی دیگر به دلیل افزایش سهم واردات در محاسبه تورم و مصرف و ارزان‌تر شدن واردات به دنبال کاهش نرخ ارز با ورود تکانه درآمد نفتی (حتی با وجود کاهش کمتر نرخ ارز و افزایش کمتر واردات نسبت به حالت ارجحیت بالاتر مصرف کالای داخلی) میزان افزایش مصرف و کاهش تورم شدت بیشتری خواهد یافت.

از سوی دیگر، با توجه به اینکه در اقتصاد ایران همبستگی بالایی میان مخارج دولت و درآمدهای نفتی وجود دارد، با لحاظ این همبستگی، با افزایش درآمدهای

www.SID.ir

Archive of SID

نفتی، مخارج دولت افزایش‌یافته و این امر به دنبال افزایش نقدینگی، افزایش قیمت کالاهای داخلی را به همراه دارد. نهایتاً با وجود کاهش قیمت کالاهای وارداتی، به دلیل افزایش قیمت کالاهای داخلی، تورم افزایش می‌یابد. درصورتی‌که ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی وجود داشته باشد، به دلیل تمایل بیشتر به مصرف کالاهای داخلی و تمایل کمتر به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز با کاهش بیشتری مواجه می‌شود و این امر موجب کاهش بیشتر قیمت کالاهای وارداتی خواهد شد. کاهش بیشتر قیمت کالاهای وارداتی نیز به‌نوبه خود از شدت افزایش قیمت کالاهای نهایی یا شدت افزایش تورم خواهد کاست. نهایتاً در صورت وجود ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی، تورم به میزان کمتری افزایش می‌یابد.

در شکل ۴ وجود ارجحیت بالاتر در مصرف کالاهای داخلی (که یکی از رهنمون‌های اقتصاد مقاومتی است) را در سه رژیم مختلف ارزی بررسی می‌کنیم. نتایج نشان می‌دهد که در صورت ارجحیت بالاتر در مصرف کالاهای داخلی و وجود رژیم نرخ ارز شناور مستقل، مصرف و تورم نوسان کمتری خواهند داشت؛ بنابراین اگر مردم مطابق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به مصرف تولیدات داخلی تمایل بیشتری نشان دهند، رژیم ارزی شناور که در آن امکان نوسان نرخ ارز بیشتر است برای اقتصاد ایران در مقایسه با نظام ارزی ثابت و شناور مدیریت‌شده مناسب‌تر است.

شکل ۴. مقایسه اثر شوک نفتی بر مصرف در رژیم‌های مختلف ارزی در شرایط ارجحیت بیشتر مصرف کالاهای داخلی

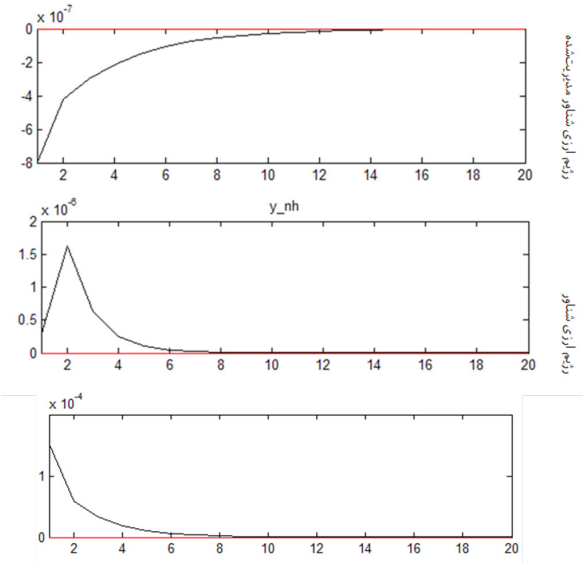

www.SID.ir

Archive of SID

شکل ۵. مقایسه اثر شوک نفتی بر تورم در رژیم‌های مختلف ارزی در شرایط ارجحیت بیشتر مصرف کالاهای داخلی

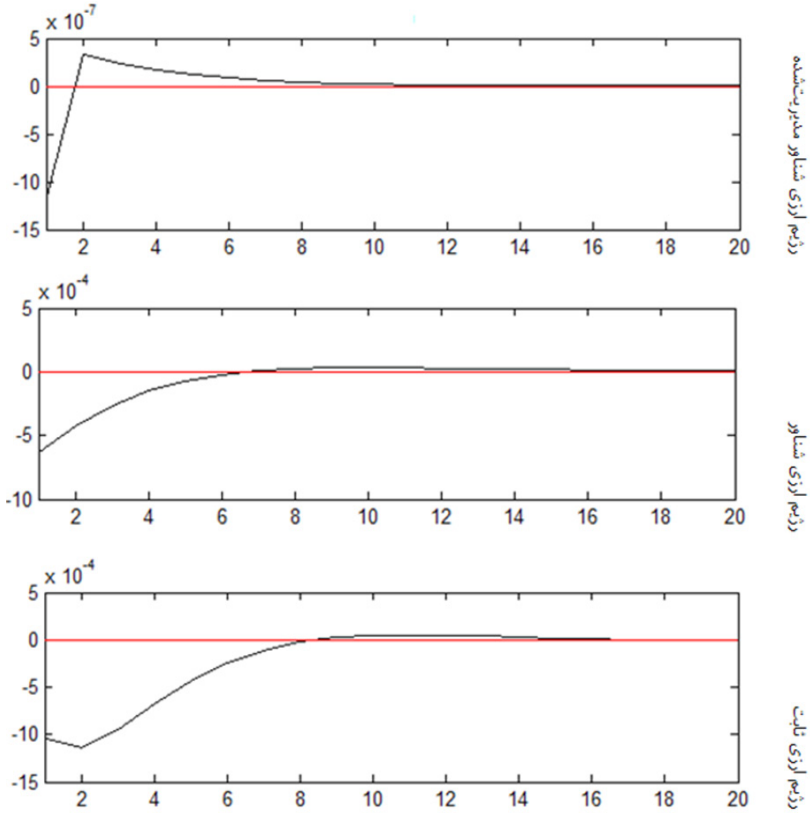

۴-۴- شوک فن‌آوری

فن‌آوری اطلاعات به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های حیاتی کشور در صورت آسیب‌پذیری می‌تواند تبعات زیادی بر کسب‌وکار و مهم‌تر از آن بر روی اقتصاد جامعه داشته باشد. لذا تقویت ضریب مقاومت در فن‌آوری اطلاعات موجب ارتقای اقتصاد مقاومتی خواهد شد. در راستای این رویکرد راهبردهایی نظیر تولید ملی، عدم وابستگی به یک محصول یا کمپانی خاص و ارتقای امنیت را می‌توان برشمرد. به‌عبارت‌دیگر، دانش و فن‌آوری به‌عنوان یکی از نیروهای بسیار مؤثر در تحولات اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌آید و یک کالای عمومی محسوب می‌شود؛ زیرا می‌توان آن را بدون کاهش و استهلاک، با دیگران به اشتراک گذاشت. درعین‌حال، می‌توان از آن بارها استفاده کرد. در حقیقت دانش، به‌عنوان یک منبع دائمی می‌تواند همواره در اختیار بنگاه‌های اقتصادی قرار گیرد و با مشارکت مکرر در فرآیندهای گوناگون تولیدی و خدماتی،

www.SID.ir

Archive of SID

سبب افزایش مزیت رقابتی و ایجاد ارزش‌افزوده شود. درنتیجه، این امر می‌تواند سبب گسترش رفاه اجتماعی و عامل کاهش فقر و بی‌عدالتی و موجب ارتقای روند اقتصاد مقاومتی گردد. توجه به این نکته ضروری است که رابطه درهم‌تنیده اقتصاد مقاومتی با اقتصاد مبتنی بر علم و دانش از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان استحکام خواهد یافت. این شرکت‌ها، هم در تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و هم در مدل اقتصاد مقاومتی کارا، نقش و کاربرد دارند. این شرکت‌ها نقش محوری در ساختار اقتصاد دانش‌بنیان بازی می‌کنند و با توجه به ویژگی‌های خود و پویایی و تطبیق با شرایط محیط پیرامونی و انعطاف‌پذیری بالا، ظرفیت مناسبی برای مواجهه با شرایط تحریم را دارا هستند.

شکل ۶- مقایسه اثر شوک فن‌آوری بر تولید در رژیم‌های مختلف ارزی

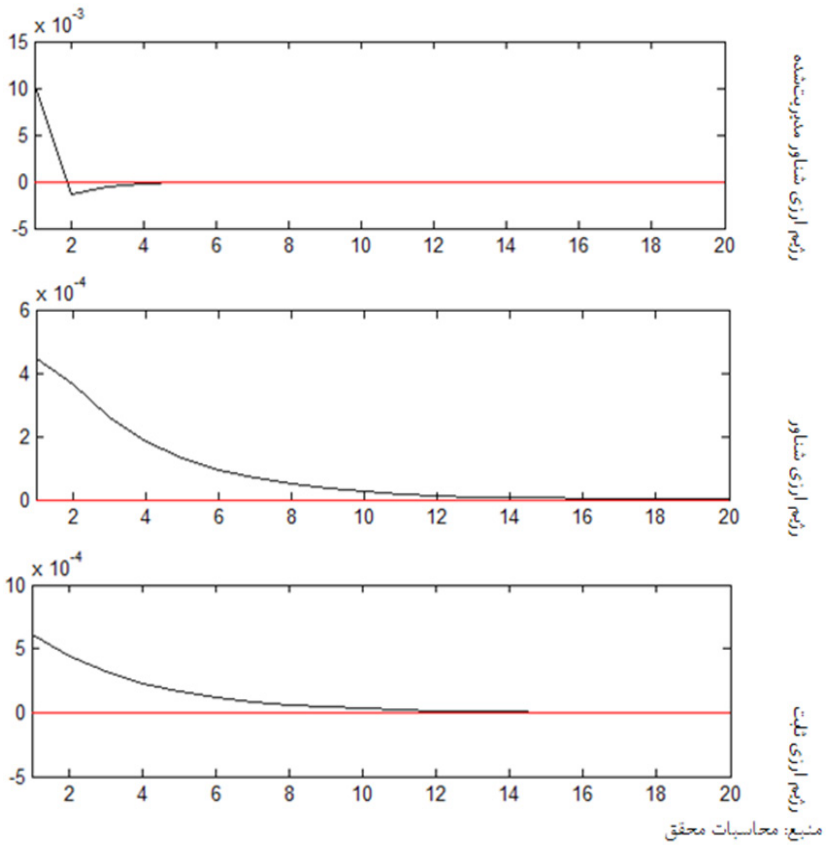

منبع: محاسبات محقق

اقتصاد دانش‌بنیان، به‌عنوان پایه و اساس اقتصاد مقاومتی و پیش‌نیاز تحقق آن به شمار می‌رود. رسیدن به اقتصادی مقاوم و مطلوب که مدنظر رهبر معظم انقلاب و نیز مردم ایران اسلامی می‌باشد، جز با فعالیت‌های مبتنی بر علم و دانش میسر نبوده و

www.SID.ir

Archive of SID

نخواهد بود. شناسایی کلیه نقاط ضعف اقتصادی کشور، تلاش برای تقویت آن‌ها و تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها، تقویت پایه‌های اقتصاد با مقاوم نمودن فعالیت‌های اقتصادی بر پایه علم و فن‌آوری، کاربردی نمودن پژوهش‌ها و تحقیقات، ازجمله اقداماتی است که بایستی توسط نهادهای مسئول در این امر انجام پذیرد. افزایش بهره‌وری تولید، تولید محصولات فناورانه و با ارزش‌افزوده و جلوگیری از خام فروشی، تولید ماشین‌آلات و تجهیزات فناورانه موردنیاز صنایع کشور و بالاخره رشد تولید و افزایش تولید ناخالص ملی در سایه تکیه به علم و دانش امکان‌پذیر بوده و رشد و بالندگی نظام اسلامی و تحقق منویات رهبری را در پی خواهد داشت (بهشتی زاده و فداکار، ۱۳۹۵).

بر این اساس ملاحظه می‌شود که نگاه راهبردی و بومی به مقوله اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های متولی علم و فن‌آوری یک ضروت جدی محسوب می‌شود. این ضرورت ناشی از دستیابی به الگوهایی است که بتواند با رویکرد راهبردی، ویژگی‌های بومی یک نظام اقتصاد مقاومتی در حوزه علم و فن‌آوری نهادینه نماید. به عبارتی مؤلفه اساسی پژوهش و فن‌آوری را می‌توان اثرگذارترین عامل در کاهش وابستگی‌ها قلمداد کرد. البته این به معنای عدم تعامل بین‌المللی نخواهد بود و باید اذعان داشت که تبادل تکنولوژیکی به هم‌افزایی خواهد انجامید. لیکن در شرایطی که دانش فنی موردنیاز توسعه صنعت به دلایل مختلف ازجمله تحریم در دسترس نباشد، حمایت ویژه از این بخش ضرورت بیشتری می یابد. به‌منظور بیان جایگاه فن‌آوری در بهبود وضعیت اقتصاد در ادامه اثر تکانه فن‌آوری را در رژیم‌های مختلف ارزی در شکل ۶ نشان داده‌شده است. ملاحظه می‌شود که سوای از نوع رژیم ارزی، در اثر تکانه فن‌آوری منحنی عرضه کل به سمت راست جابجا شده، تولید افزایش و سطح قیمت‌ها کاهش می‌یابد. با افزایش تولید و درآمد، بر میزان مصرف داخلی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نیز افزوده می‌شود

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث

این مطالعه با هدف ارزیابی راهبردی نظام‌های ارزی در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی انجام‌شده است. بر این اساس، یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که با توجه به شرایط حاکم بر اقتصاد ایران و الگوی اقتصاد مقاومتی، رژیم ارزی که بتواند پیش‌نیازهای رشد و توسعه اقتصادی را در اقتصاد ایران فراهم کند و ضمناً در برابر شوک‌ها و تهدیدهای خارجی نیز تاب آور باشد، رژیم شناور مدیریت‌شده ارز است. در این زمینه باستانی فر (۱۳۹۵) نیز در عرصه نظام ارزی سازگار با شرایط تهدیدهای

www.SID.ir

Archive of SID

اقتصادی و پدافند غیرعامل، نظام ارزی شناور مدیریت‌شده قاعده‌مند را برای اقتصاد ایران پیشنهاد می‌کند. همچنین نتیجه بررسی صلوی تبار (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که قاعده بهینه پولی تحت رژیم نرخ ارز مدیریت‌شده عملکرد بهتری نسبت به قواعد بهینه پولی تحت رژیم‌های دیگر ارزی دارد. سیف و خسروشاهی (۱۳۹۲) نیز بعد از مطالعه ارتباط متغیرهای کلان اقتصادی با نرخ ارز در اقتصاد ایران، به دلیلی مزایای نظام ارزی شناور و امکان مدیریت نرخ ارز در مواقع لزوم، نظام ارزی مطلوب برای اقتصاد ایران را نظام ارزی شناور معرفی می‌کنند. کمیجانی و نادعلی (۱۳۸۴) هم در مطالعه خود با استفاده از مدل نظری کلان اقتصادی، از نوع ماندل – فلمینگ، نشان دادند که نظام شناور مدیریت‌شده ارز از نظر سازگاری نظری، قدرت توضیح‌دهندگی و شبیه‌سازی برای اقتصاد ایران مطلوب‌تر می‌باشد. علاوه بر این ویلیامسون (۱۹۹۵) برای نرخ ارز مناسب سه معیار ناموزونی، آسیب‌پذیری از بحران خارجی و ملاحظات اقتصادی- سیاسی را بیان می‌کند. ناموزونی که به معنای تغییرات نرخ ارز در بازه بلندمدت که برای اقتصاد عواقب جدی دارد؛ یعنی منظور از ناموزونی انحراف زیاد و طولانی‌مدت نرخ ارز از نرخ تعادلی بنیادین است.

هرچند که بررسی ترتیبات ارزی اتخاذشده در ایران بعد از انقلاب، نشان می‌دهد که بانک مرکزی به سمت ترتیبات ارزی با انعطاف بیشتر حرکت کرده است (ورتابیان، ۱۳۹۵) اما در مقاطعی که کشور با تنگناهای ناشی از تحریم‌ها مواجه بوده است بازار ارز کشور دچار بحران‌های شدید شده است. یکی از دلایل عدم موفقیت بانک مرکزی در پایبندی به نظام ارزی شناور مدیریت‌شده در ایران اتکای شدید به درآمدهای نفتی بوده است که این وابستگی، دشمنان انقلاب را به‌راحتی قادر می‌سازد تا با محدود کردن درآمدهای نفتی، بازار ارز را با بحران مواجه کنند. علاوه بر این ارجحیت کمتر به سمت مصرف کالاهای داخلی نیز در عدم پایبندی به نظام نرخ ارز شناور مدیریت‌شده تأثیرگذار بوده است. چنانچه مردم تمایل بیشتری به مصرف کالاهای داخل داشته باشند، کشور در مواقع بحرانی نیاز کمتر به منابع ارزی خواهد داشت و این مدیریت بازار ارز را آسان‌تر می‌کند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۶).

۵-۲- نتیجه‌گیری

این مطالعه تأثیر نظام‌های مختلف ارزی را در برابر شوک‌های مختلف مورد آزمون قرار داده است. نتایج تحقیق نشان داده است که رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده درمجموع عملکرد بهتری داشته است.

همچنین نتایج تابع عکس‌العمل آنی در خصوص بروز تکانه نفتی در حالت وجود

www.SID.ir

Archive of SID

ارجحیت مصرف کالاهای داخلی بیانگر این است که با بروز تکانه مثبت درآمد نفتی و ورود ارز حاصل از آن به داخل به دلیل وجود تقاضای زیاد واردات و ترجیحات مصرف‌کننده به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز به میزان کمتری کاهش می‌یابد و این امر از شدت افزایش واردات خواهد کاست. از سوی دیگر به دلیل افزایش سهم واردات در محاسبه تورم و مصرف و ارزان‌تر شدن واردات به دنبال کاهش نرخ ارز با ورود تکانه درآمد نفتی (حتی با وجود کاهش کمتر نرخ ارز و افزایش کمتر واردات نسبت به حالت ارجحیت بالاتر مصرف کالای داخلی) میزان افزایش مصرف و کاهش تورم شدت بیشتری خواهد یافت. همچنین در صورت ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی و وجود رژیم نرخ ارز شناور مستقل، مصرف و تورم نوسان کمتری خواهند داشت؛ بنابراین اگر مردم مطابق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به مصرف تولیدات داخلی تمایل بیشتری نشان دهند، رژیم ارزی شناور که در آن امکان نوسان نرخ ارز بیشتر است برای اقتصاد ایران در مقایسه با نظام ارزی ثابت و شناور مدیریت‌شده مناسب‌تر است.

در خصوص دستاورد جدید مدل‌سازی در این مطالعه می‌توان بیان کرد که ازآنجاکه هدف این تحقیق انتخاب رژیم ارزی مناسب در چارچوب اقتصاد مقاومتی بوده و طبق تعریف، اقتصادی مقاوم است که در برابر شوک‌های خارجی مقاوم باشد بنابراین باید روشی اتخاذ می‌شد که امکان بررسی شوک‌ها مختلف را تحت رژیم‌های مختلف ارزی فراهم می‌کرد. به اعتقاد فانک و پاتز (۲۱۰۳) مدل‌های DSGE امکان بررسی شوک‌های مختلف را فراهم می‌آورند علاوه بر این، مدل‌های تعادل عمومی پویای تصادفی دارای چارچوب انعطاف‌پذیری هستند که می‌توانند مکانیسم‌های اقتصادی موردنیاز را در تحلیل‌های اقتصادی مشارکت دهند، همچنین برخلاف مدل‌های سنتی اقتصاد کلان از فقدان پایه‌های خرد اقتصادی رنج نمی‌برند و به لحاظ تئوریکی برای لحاظ کردن پویایی اقتصادی به‌خوبی تصریح‌شده‌اند، به‌نحوی‌که درباره تأثیر شوک‌های پویای مختلف پیش‌بینی‌های متفاوتی را انجام می‌دهند.

۵-۳- پیشنهادها

با توجه به نتایج این پژوهش موارد زیر به‌عنوان پیشنهادهای سیاستی برآمده از نتایج این مطالعه به سیاست‌گذاران اقتصادی ارائه می‌شود:

- با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش مبنی بر تحلیل تکانه‌های نفتی در حالت وجود ارجحیت مصرف کالاهای داخلی بر انواع نظام‌های ارزی در اقتصاد ایران که سازگار با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران پولی و ارزی با عنایت به افزایش مصرف تولیدات داخلی، نظام ارزی شناور مستقل را

www.SID.ir

Archive of SID

اتخاذ کنند؛ زیرا در صورت اتخاذ این نظام ارزی، اثرگذاری شوک‌های درآمد نفتی بر نرخ تورم کمتر بوده و مصرف داخلی را افزایش خواهد داد. از سوی دیگر، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران، سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی به‌ویژه اصلاح الگوی مصرف با تأکید بر ارجحیت مصرف کالای داخلی را در سرلوحه سیاست‌های خود قرار دهند.

- با توجه به اینکه اقتصاد دانش‌بنیان، به‌عنوان پایه و اساس اقتصاد مقاومتی و پیش‌نیاز تحقق آن به شمار می‌رود؛ و با عنایت به مقاوم بودن اقتصاد دانش‌بنیان در برابر شوک‌های خارجی، سیاست‌گذاری در راستای اقتصاد دانش‌بنیان که در سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی به آن تأکید شده است، مورد اهتمام ویژه برنامه‌ریزان و تصمیم‌سازان قرار گیرد. این پیشنهاد از نتایج بخش ۴-۴ که با عنوان شوک فن‌آوری ارائه‌شده استخراج‌شده است. در این بخش اشاره‌شده که فن‌آوری اطلاعات به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های حیاتی کشور در صورت آسیب‌پذیری می‌تواند تبعات زیادی بر کسب‌وکار و مهم‌تر از آن بر روی اقتصاد جامعه داشته باشد. لذا تقویت ضریب مقاومت در فن‌آوری اطلاعات موجب ارتقای اقتصاد مقاومتی خواهد شد. در راستای این رویکرد راهبردهایی نظیر تولید ملی، عدم وابستگی به یک محصول یا کمپانی خاص و ارتقای امنیت را می‌توان برشمرد. به‌عبارت‌دیگر، دانش و فن‌آوری به‌عنوان یکی از نیروهای بسیار مؤثر در تحولات اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌آید و یک کالای عمومی محسوب می‌شود؛ زیرا می‌توان آن را بدون کاهش و استهلاک، با دیگران به اشتراک گذاشت. درعین‌حال، می‌توان از آن بارها استفاده کرد. در حقیقت دانش، به‌عنوان یک منبع دائمی می‌تواند همواره در اختیار بنگاه‌های اقتصادی قرار گیرد و با مشارکت مکرر در فرآیندهای گوناگون تولیدی و خدماتی، سبب افزایش مزیت رقابتی و ایجاد ارزش‌افزوده شود. درنتیجه، این امر می‌تواند سبب گسترش رفاه اجتماعی و عامل کاهش فقر و بی‌عدالتی و موجب ارتقای روند اقتصاد مقاومتی گردد. توجه به این نکته ضروری است که رابطه درهم‌تنیده اقتصاد مقاومتی با اقتصاد مبتنی بر علم و دانش از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان استحکام خواهد یافت. این شرکت‌ها، هم در تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و هم در مدل اقتصاد مقاومتی کارا، نقش و کاربرد دارند. این شرکت‌ها نقش محوری در ساختار اقتصاد دانش‌بنیان بازی می‌کنند و با توجه به ویژگی‌های خود و پویایی و تطبیق با شرایط محیط پیرامونی و انعطاف‌پذیری بالا، ظرفیت مناسبی برای مواجهه با شرایط تحریم را دارا هستند.

- باوجودآنکه با اجرای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز از سال ۱۳۸۱، نظام ارزی ایران به نظام ارزی تک‌نرخی شناور مدیریت‌شده تغییر یافت اما نکته حائز اهمیت این

www.SID.ir

Archive of SID

است که علی‌رغم اجرای موفقیت‌آمیز سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ و تداوم آن تا سال ۱۳۸۹ این بازار برای برقراری نظام شناور مدیریت‌شده با تنگناهای ساختاری مواجه بوده است. اشکال عمده این بازار مربوط به تسلط ارز حاصل از صادرات نفت به سمت عرضه آن بود. به‌عبارت‌دیگر، برقراری نظام شناور مستلزم وجود و تسلط عوامل بازاری به‌صورت نسبتاً رقابتی در هر دو سمت عرضه و تقاضای بازار می‌باشد، اما به دلیل اینکه بخش اصلی عرضه ارز در کشور متکی به درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت بود این موضوع باعث می‌شد با نوسان در قیمت‌های جهانی نفت و نیز تصمیمات مربوط به مصرف درآمدهای نفتی در بودجه‌های سنواتی بازار ارز در معرض تغییرات قرار گیرد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

الف) مقاله‌ها

۱. ابراهیمی، ایلناز و توکلیان، حسین (۱۳۹۱). **طراحی یک سامانه هشداردهی زودهنگام بحران‌های ارزی در ایران با استفاده از رویکرد مارکوف سوئیچینگ**، مجموعه مقالات بیست و دومین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، پژوهشکده پولی و بانکی، صص ۱۹-۱.

۲. ابوالحسنی، اصغر و بهاروندی، احمد. (۱۳۹۲). **اوراق دوسویه ارزی، رویه‌ای برای معاملات ارزی در یک اقتصاد مقاومتی نوعی**. مطالعات اقتصاد اسلامی، ۱۰.

۳. ابوالحسنی، اصغر؛ ابراهیمی، ایلناز؛ پورکاظمی، محمدحسین و بهرامی نیا، ابراهیم (۱۳۹۵). **اثر تکانه‌های پولی و تکانه‌های نفتی بر تولید و تورم بخش مسکن اقتصاد ایران: رویکرد تعادل عمومی پویای تصادفی نیوکینزی**، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۷ (۲۵): ۱۳۲- ۱۱۳.

۴. آزادی، عباس و اخوان خرازیان، فرید (۱۳۹۵). **نظام ارزی مطلوب برای الگوی اقتصاد مقاومتی**، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و روانشناسی، دانشگاه جامع علمی کاربردی

۵. اکبری، محمد؛ شریف‌زاده، محمدجواد و رنجبرکی، علی. (۱۳۹۶). **ارجحیت مصرف کالاهای داخلی و نوسانات نرخ ارز (با رویکرد تعادل عمومی پویای تصادفی)**. مدل‌سازی اقتصادی، سال یازدهم، شماره ۲(۳۸): ۸۳- ۵۷.

۶. باستانی‌فر، ایمان (۱۳۹۲). **مقاومت در نظام پولی و ارزی و الزامات ساختاری آن در شرایط تهدید اقتصادی**. فصلنامه آفاق امنیت، سال نهم، شماره سی و یکم: ۲۷-۵.

www.SID.ir

Archive of SID

۷. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰)؛«**بانک اطلاعات سری زمانی**»، اداره بررسی‌های اقتصادی.

۸. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،«**گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۸۳**»، اداره بررسی‌های اقتصادی.

۹. بهشتی زاده، نیما و فداکار، هادی. (۱۳۹۵). **تبیین اقتصاد مقاومتی و اقتصاد دانش‌بنیان با رویکرد بیانات رهبر معظم انقلاب**، مجموعه مقالات پنجمین همایش الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

۱۰. توکلیان، حسین و افضلی ابرقویی، وجیهه (۱۳۹۵). **مقایسه عملکرد اقتصاد کلان در رژیم‌های مختلف ارزی (رویکرد** DSGE). پژوهشنامه اقتصاد، ۱۶ (۶۱): ۱۲۵- ۸۱.

۱۱. خوانساری، رسول و قلیچ، وهاب (۱۳۹۴). **اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی با استفاده از روش تاپسیس فازی**. دوفصلنامه تحقیقات مالی اسلامی، سال پنجم، شماره اول،صص ۹۱ –۱۲۰.

۱۲. سلطانی، مرتضی. راعی عزآبادی، محمدابراهیم. (۱۳۹۶). **اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با بازار سرمایه. جستارهای اقتصادی**. ۲۷: ۸۹-۱۰۶.

۱۳. سمیعی اصفهانی، علیرضا و حبیبی، فاطمه (۱۳۹۴). ن**ظریه پساتوسعه و الگوی اقتصاد مقاومتی در جمهوری اسلامی ایران؛ رویکردی مقایسه‌ای**، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۶۶: ۸۳-۵۱.

۱۴. **سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی**، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، بهمن ۱۳۹۲.

۱۵. سیف، اله مراد و خوش‌کلام خسروشاهی، موسی. (۱۳۹۲). **نظام ارزی مطلوب ایران در اقتصاد مقاومتی**. پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۵۴، ۲۰۴-۱۸۱.

۱۶. صلوی تبار، شیرین و جلالی نائینی، احمدرضا (۱۳۹۳). **ارزیابی رژیم‌های مختلف ارزی در یک اقتصاد باز کوچک**. برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۲۵، ۲۴-۳.

۱۷. کازرونی، علیرضا؛ اصغرپور، حسین و فشاری، مجید (۱۳۹۲). **ارزیابی احتمال بقا و ریسک نظام‌های ارزی در اقتصادهای با نظام پولی لنگرگاه ارزی و هدف‌گذاری تورمی (رهیافت مدل‌های دوره‌ای)**. فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، ۷ (۲۲): ۲۲-۲.

۱۸. کیائی، حسن (۱۳۹۴). **تبیین ویژگی‌های ساختار نظام ارزی مقاوم در برابر تهدیدهای اقتصادی**. آفاق امنیت، ۸ (۲۹): ۴۶-۲۹.

۱۹. محمود زاده، محمود و صادقی، سمیه. (۱۳۹۶). **انتخاب نظام ارزی بهینه برای اقتصاد ایران: رویکرد** DSGE، تحقیقات اقتصادی، (۱)۵۲، ۱۶۲-۱۳۶.

۲۰. میلانی، جمیل (۱۳۹۴). **اقتصاد مقاومتی و خودباوری ملی، فرصت‌ها و چالش‌های تحقق آن**، مجله اقتصادی، (۷ و ۸): ۲۲-۵.

www.SID.ir

Archive of SID

۲۱. ورتابیان، هادی (۱۳۹۵). **تحلیل منشأ نوسانات نرخ ارز**. سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال اول، شماره ۴: ۱۳۱-۱۵۴.

ب)پایان‌نامه و رساله‌ها

۲۲. ابراهیمی، ایلناز (۱۳۸۹)، **طراحی یک مدل تعادل عمومی پویای تصادفی برای یک اقتصاد صادر کننده نفت**، رساله دکتری، دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.

۲۳. صلوی تبار، شیرین. (۱۳۹۳). **بررسی اثرات متقابل نرخ‌های سود و ارز در یک اقتصاد باز کوچک در چارچوب مدل تعادل عمومی پویای تصادفی**. رساله دکتری، دانشگاه الزهراء.

۲۴. صمصامی،(۱۳۷۸). **بررسی و تدوین الگوی تعیین نرخ ارز مناسب**. دانشگاه شهید بهشتی، رساله دکتری، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

۶-۲- منابع لاتین

Articles

1. Carbaugh, R. (2014), **International Economics**, South-Western College Pub, 15th Edition.
2. Cozzi, M. (2012). **"Optimal unemployment insurance in GE: A robust calibration approach".** Economics Letters, 117: 28-31.
3. Davis, J. Scott & Fujiwara, Ippei, 2015. **"Pegging the exchange rate to gain monetary policy credibility",** Globalization and Monetary Policy Institute Working Paper 224, Federal Reserve Bank of Dallas.
4. Desai, Padma, (1998),**«Macroeconomic Fragility and Exchange Rate Vulnerability: A Cautionary Record of Transition Economies"**, Journal of Comparative Economics, 26, 621-641.
5. Detragiache, E. (1998), **"The Determinants of Banking Crises in Demirgüç-Kunt Developing and Developed Countries",** IMF Staff Papers, Vol. 45, PP. 81-109.
6. Ekhosuehi. V and Ogbonmwan. S.(2014). **Determination of the optimal exchange rate via control of the domestic interest rate in Nigeria**. Operations Research and Decisions, 2014, vol. 1, 23-36.
7. Frankel, J. and Rose, A. (1997), **"Currency Crashes in Emerging Markets: An Empirical Treatment**,«Journal of International Economics 41(3/4), 351–366.
8. Frankle, Jeffrey A. (1999), **"No Single Currency is Right for all Countries or at all Times"**, Princeton Essays in International Finance Section, Department of Economics, Princeton NJ.
9. Gali, Jordi and Tommaso Monacelli (2005). **Optimal Monetary andFiscal Policy in a Currency Union,** CREI-CEPR conference.
10. Gelain, P. and D. Kulikov (2009), **"An Estimated Dynamic Stochastic General Equilibrium Model for Estonia"**, Working Papers of Eesti Pank No 5/2009.

www.SID.ir

Archive of SID

11. Ghosh, A. R. and Ostry, J. D. (2009); **Choosing an Exchange Rate Regime**, Journal of Finance and Development, Vol. 46(9), 38-40.
12. Ghosh, A. R. Gulde, A-M. Ostry, J. D. and Wolf, H. C. (1995); **Does the Nominal Exchange Rate Regime Matter?** Washington, Dc: International Monetary Fund, Working Paper, 95-121.
13. -Glick, R. and Hutchison, M. (2011), **"Currency Crises, Federal Reserve Bank of San Francisco"**, Working Paper Series.
14. Guerin, J. and Revil, L (2004) **Exchange rate volatility and growth, University of Amiens.**
15. Ouchen, M. (2013). **Optimal choice of an exchange rate regime: A critical literature review.** MPRA working paper: 1-36.
16. Polodoo V. Seetanah B. and R. B. Sannassee, (2016). **Exchange Rate Volatility and Manufacturing Trade: Evidence from Africa**. The Journal of Developing Areas, 50(6), 133-148. https://doi.org/10.1353/jda.2016.0125.
17. Polodoo, V. and Sannassee, R. V. (2016). **Exchange rate volatility and manufacturing trade: Evidence from Africa.** The Journal of Developing Areas, Volume 50, Number 5, 2016 (Special Issue), pp. 241-256.
18. Reinhart, Carmen M. and Kenneth S. Rogoff (2004) **"The Modern History of Exchange Rate Arrangements"** Quarterly Journal of Economics CXIX-1, 1-48.
19. Sfia, D. Mohamed, 2011, **The Choice of Exchange Rate Regimes in the MENA Countries: A Probit Analysis,** International Economics and Economic Policy,Vol 8, PP. 275-305.
20. Tavlas, George, Harris Dellas, and Alan Stockma.(2008) **"The Classification and Performance of Alternative Exchange-Rate Systems**.«European Economic Review, 941-963.

www.SID.ir